

Tekst til katalogen for utstillingen i Paris 1988

Er det mulig å være en asketisk livsnyter? En metodisk mystiker? En konstruktiv spontanist? Ja, se på Svein Strand! – Og ved nærmere ettertanke stiller jeg meg spørsmålet: Er ikke all kunst født av disse motsetningenes forening? Kanskje, men så tydelig som hos Svein Strand kommer de sjelden til syne.

Han synker lenger ned i stolen. Fingertuppene berører hverandre, det ene benet over det andre. Ansiktet i levende bevegelse, smil og bekymring farer omvekslende over det. Sine ord legger han med samme nytelsesfulle omsorg som han tilsetter en ny fargenyans på et lerret. Om sine bilder snakker han nødig, om sine anstrengelser, vansker, tanker rundt det å synliggjøre noe hittil usynlig desto heller. Svein Strand lever med sine bilder. Han har en uendelig tålmodighet med dem. Han vet hvilke veier innsiktene kan ta før de vaker. Altså sitter han der i timer, uker og måneder og venter på nappet. Slik den sanne fiskeren kan sitte ved en seigt flytende elv, der ikke en krusning avslører liv, og vite at nede i det halvt ugjennomtrengelige elementet lever det og utspilles stadig nye dramaer. Men for at den mørke skyggen av et mysterium skal jage opp under overflaten og hugge etter hans agn må forholdene være riktige. Alt må være forberedt. Den minste feil og vannflaten forblir død.

Matisse, en av vårt århundres store læremestre, har sagt det på sin måte: Det ubevisste er ikke noen primitiv urtilstand. Det dreier seg heller om det som blir igjen når man har glemt det man har lært.

Svein Strand vet det. Han tilhører de lykkelige få som har sluppet taket i kunstkronologien, for hvem all kunst er samtidig. Han tar det han behøver.

Kunstneren har alltid villet bli forstått – men ikke for meget. ”For meget” betyr som oftest at forståeren har tolket seg forbi kunstneren og tatt ham på slep. En del forståelse bør bli liggende i det uartikulerte, i det elementet der innsikten skapes, eller transformeres. Han snakker gjerne om Picasso, Svein Strand. Litt underlig kan det synes. Den rastløse, lynraske Picasso. Hans liv er en virvel av hendelser, av stadig nye verk, nye forsøk, nye kvinner, venner, hus og slott og dyr og unger og tyrefektninger. Denne lille trollmannen som nesten druknet oss i malerier, tegninger, grafikk, skulptur, keramikk, og så Svein Strand med sin uendelig sparsomme tålmodighet, sitt liv alene med sine bilder. Er det drømmen om sin motsetning han dyrket i Picasso? Nei, forskjellen er bare tilsynelatende. Dvs. den er en legningsak, ikke en forskjell i innstilling til det essensielle, til kunsten. Den ene valgte stadig å begynne på nytt. Den andre har valgt å vente ut hvert maleri. Målet er det samme: Å finne mysteriet bak det synlige. Blottlegge bilder som allerede finnes der, i dem, usynlige, I dem – og i oss.

Det er så fristende å gå snarveier, eller nøye seg, la seg imponere av sine egne utkast, ideer, det som raskt lar seg gripe. Som like raskt blir effekter eller kunstneriske slogans. Vi lever i en tid da hastigheten i seg selv er et aktivum. Der produksjonsmengde pr. tidsenhet er en faktor i menneskers kvalitetsmåling. Igjen slepes Picasso fram. Det man da unnlater å se er, at Picassos forhold til tid først blir bevisst på gamle dager, da dette kreativitetsfenomens

forhold til døden, til den utmålte tiden, antok maniske former. Til slutt gikk han så langt at han satte datum på bildene. T.o.m. klokkeslett! Men før tiden ble ham knapp var det selve prosessen, arbeidet, som trollbandt ham og aldri slapp taket i ham. Og da opphører tidsaspektet å ha noen gyldighet.

Svein Strand vet dette også. Han vet at det ikke finnes noen snarveier. At han aldri må nøye seg, eller la seg imponere. Det betyr ikke at han ikke kan elske det han gjør, at han betrakter sine bilder med kjølig, intellektuell distanse. Svein Strand står tvert imot sine bilder nær. Men han pådytter dem ikke sine tilfeldige sinnsstemninger, sin frykt, sin ensomhet, sitt begjær eller sin glede. Jeg tror han behandler dem med sympati, med ergrelse, utålmodighet, til tider sikkert med usikkerhet eller fortvilelse, men hele tiden lever han med dem, ikke i dem, Jeg tror han ser på dem med respekt.

Svein Strand ser fargene gløde i gjenstander som halvt dekker hverandre, flater han forskyver. Han gjør det mulig for oss å bytte utsiktssted. Det er fargemylder i Strands arbeider, men han mestrer mylderet. Når han tilsynelatende klipper ut et stykke virkelighet nærmest tilfeldig – slik også bl.a. Bonnard gjorde – er det nettopp tilsynelatende som er nøkkelordet. Komposisjonen tvinger mylderet til ro uten å drepe det. Han lader billedelementene, driver dem mot punktet for den maksimale uttrykkskraften, prøver stadig hvor meget de tåler uten å bli aggressive, eller smuldre, eller kvele hverandre. Med speilet som hjelpemiddel vil han komme ”bak” motivet. Angripe det så å si i ryggen. Slik havner vi – oppleverne – midt inne i hans billedverden. Vi kan få fornemmelsen av å kunne snu oss og se at vi er innfanget, Men vi snur oss ikke, for vi vil beholde illusjonen. Vi blir stille og forsøker å se slik Strand har sett. Det kjennes viktig det vi ser. Det blir en rolig glede å oppleve billedmysteriets nærvær, det lille – eller store – mysteriet som blir igjen når alt er forklart, plukket fra hverandre og satt sammen igjen.

Svein Strand ønsker ikke å provosere oss, krangle med oss, gå i polemikk eller vise seg. Han ønsker å vise oss det han har sett.

Når Strand dypper penselen i oljekoppen og lar den nippe til fargeormen på paletten for å skrive signatur, har mørket for lengst senket seg over hans elv, og han vet at det ikke blir flere napp – denne gangen.

Eugene Scholgin